

**ПРОЦЕДУРИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО
ТА ЕТИЧНОГО КОМПЛАЄНСУ В ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ****OLIIYNIK O.O. PROCEDURES FOR LEGAL SUPPORT OF ANTI-CORRUPTION
AND ETHICAL COMPLIANCE IN EXECUTIVE BODIES**

У статті здійснено загальнотеоретичну характеристику процедур правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади. Наголошено, що особливість органів виконавчої влади полягає у щоденному здійсненні владно-управлінських повноважень, пов'язаних із прийняттям адміністративних актів, розподілом бюджетних ресурсів, управлінням державним майном, кадровими рішеннями, наданням адміністративних послуг і реалізацією контрольно-наглядових функцій, що об'єктивно зумовлює підвищену потребу в ефективних комплаєнс-процедурах. Підкреслено, що в доктрині адміністративного права відсутній усталений підхід до класифікації таких процедур, у зв'язку з чим запропоновано їх системне бачення з урахуванням превентивного, контрольного, етичного, дисциплінарного та організаційно-управлінського призначення. У статті послідовно розкрито зміст основних процедур правового забезпечення комплаєнсу в органах виконавчої влади.

Резюмовано, що процедури правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади утворюють взаємопов'язану систему адміністративно-правових механізмів, які забезпечують практичну реалізацію вимог доброчесності, неупередженості, прозорості, підзвітності та правомірності службової поведінки. Доведено, що значення таких процедур полягає у створенні реального управлінсько-правового середовища, в якому корупційні ризики, конфлікт інтересів, етичні деформації та неправомірне використання владних повноважень можуть бути своєчасно виявлені, попереджені або належним чином нейтралізовані. Обґрунтовано, що саме процедурна впорядкованість комплаєнсу є однією з ключових умов належної реалізації принципу верховенства права у сфері виконавчої влади, оскільки вона забезпечує прийняття управлінських рішень у межах компетенції, відповідно до публічного інтересу та із мінімізацією ризиків прихованого впливу, приватної заінтересованості й корупційного відхилення.

Ключові слова: антикорупційний комплаєнс, етичний комплаєнс, органи виконавчої влади, правові процедури, державна служба, доброчесність, конфлікт інтересів, фінансовий контроль, адміністративне законодавство, антикорупційні обмеження, дисциплінарна відповідальність.

The article provides a general theoretical description of the procedures for legal support of anti-corruption and ethical compliance in executive bodies. It is emphasized that the peculiarity of executive bodies lies in the daily exercise of power and administrative powers related to the adoption of administrative acts, the distribution of budgetary resources, the management of state property, personnel decisions, the provision of administrative services and the implementation of control and supervisory functions, which objectively determines the increased need for effective compliance procedures. It is emphasized that the doctrine of administrative law lacks an established approach to the classification of such procedures, and therefore a systemic vision of them is proposed, taking into account the preventive, control, ethical, disciplinary and organizational and

managerial purposes. The article consistently reveals the content of the main procedures for legal support of compliance in executive bodies.

It is summarized that the procedures for legal support of anti-corruption and ethical compliance in executive bodies form an interconnected system of administrative and legal mechanisms that ensure the practical implementation of the requirements of integrity, impartiality, transparency, accountability and legality of official behavior. It is proven that the significance of such procedures lies in creating a real administrative and legal environment in which corruption risks, conflict of interest, ethical deformations and misuse of power can be timely detected, prevented or properly neutralized. It is substantiated that it is the procedural orderliness of compliance that is one of the key conditions for the proper implementation of the principle of the rule of law in the executive branch, since it ensures the adoption of managerial decisions within the limits of competence, in accordance with the public interest and with the minimization of the risks of hidden influence, private interest and corruption deviation.

Key words: *anti-corruption compliance, ethical compliance, executive authorities, legal procedures, civil service, integrity, conflict of interest, financial control, administrative legislation, anti-corruption restrictions, disciplinary liability.*

Постановка проблеми. Правове забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади здійснюється як сукупність нормативних приписів, заборон і обмежень та цілісна система адміністративно-правових процедур, спрямованих на попередження, виявлення, припинення та належне реагування на корупційні та етично-дисциплінарні ризики у сфері публічного управління. Комплаєнс у діяльності органів виконавчої влади полягає у процедурно організованому забезпеченні правомірної, добросесної, неупередженої, прозорої та підконтрольної поведінки суб'єктів владних повноважень. Проблематика процедур правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади має складний загальнотеоретичний характер, оскільки перебуває на перетині кількох взаємопов'язаних правових площин, а саме адміністративного права, теорії публічного управління, етичного регулювання публічної служби, а також внутрішнього контролю та інституційної відповідальності держави за належну організацію виконавчої влади.

Особливість органів виконавчої влади полягає в тому, що вони щоденно реалізують значний обсяг владно-управлінських повноважень, адже приймають індивідуальні та нормативні адміністративні акти, розподіляють бюджетні ресурси, здійснюють контрольні та наглядові функції, організують надання адміністративних послуг, управляють державним майном, забезпечують кадрову політику, приймають рішення щодо прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. Усі ці сфери об'єктивно містять підвищений ризик виникнення конфлікту інтересів, зловживання дискреційними повноваженнями, непрозорого впливу, фаворитизму, формального ставлення до службових обов'язків, порушення принципу політичної нейтральності, неправомірного використання службової інформації або ресурсів. Тож, актуальність дослідження зумовлена тим, що в сучасних умовах антикорупційна політика дедалі більшою мірою набуває превентивного, процедурного та управлінсько-правового змісту, спрямованого на створення таких організаційних і нормативних умов діяльності органів виконавчої влади, за яких корупційна або етично несумісна поведінка, насамперед, попереджається, виявляється на ранніх стадіях і нейтралізується через належну впорядковані правові механізми.

Стан дослідження. Тематика процедур правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади тією чи іншою мірою була предметом наукових праць наступних вчених: О. Ф. Андрійко, Н. Д. Бабяк, І. А. Білоцька, А. Ю. Дзюба, О. Ю. Дрозд, Б. М. Головкін, А. К. Лупу, М. І. Мельник, А. В. Мовчан, Є. В. Невмержицький, Ю. В. Старушик та інші. Попри наявність окремих наукових напрацювань, відповідна проблематика залишається недостатньо розробленою в доктрині адміністративного права, оскільки досі висвітлювалася переважно фрагментарно й без належного системного аналізу.

Метою статті є загальнотеоретична характеристика видів процедур правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади.

Виклад основного матеріалу. Процедури правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади слід розуміти як установлені нормами адміністративного законодавства послідовні юридично значущі дії органів виконавчої влади, їх керівників, уповноважених підрозділів, державних службовців та інших залучених суб'єктів,

спрямовані на ідентифікацію комплаєнс-ризиків, установлення стандартів правомірної поведінки, запобігання порушенням, перевірку дотримання вимог, реагування на відхилення та забезпечення організаційного навчання за результатами такого реагування.

У доктрині адміністративного права відсутній чіткий підхід до класифікації процедур правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади. А. К. Лупу у своєму дисертаційному дослідженні наголошував на процедурах підзвітності та підконтрольності службовців, процедурах витрачання коштів та ресурсів організації [1, с. 18-19], зокрема на основі аналізу наукової роботи ми можемо виділити як спеціальний блок процедур дотримання антикорупційних обмежень процедуру виявлення приватного інтересу, процедуру повідомлення про конфлікт інтересів, процедуру контролю за подарунками, процедуру перевірки сумісництва, процедуру контролю за спільною роботою близьких осіб, процедуру постслужбових обмежень, процедуру зовнішнього та внутрішнього контролю за дотриманням таких обмежень.

На нашу думку, первинною процедурою правового забезпечення антикорупційного комплаєнсу в органах виконавчої влади є стратегічно-програмна процедура, сутність якої полягає у трансформації загальнодержавних пріоритетів антикорупційної політики у конкретні управлінські, організаційні та контрольні заходи, обов'язкові для відповідного органу виконавчої влади. На відміну від індивідуальних процедур реагування на порушення, стратегічно-програмна процедура має превентивний, плановий і системоутворюючий характер. Вона передбачається Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» [2] та Державною антикорупційною програмою на 2023–2025 роки [3]. Роль стратегічно-програмної процедури полягає також у забезпеченні узгодженості антикорупційної діяльності органу виконавчої влади з національною антикорупційною політикою загалом, адже без такої узгодженості комплаєнс набуває фрагментарного характеру. Тому стратегічно-програмна процедура є вихідною і вона визначає правову структуру всієї подальшої системи антикорупційного та етичного комплаєнсу.

Наступною є процедура ідентифікації та оцінювання корупційних і етичних ризиків, яка виявляє ті управлінські процеси, посадові повноваження, адміністративні рішення і службові ситуації, у яких існує підвищена ймовірність виникнення корупційної поведінки, конфлікту інтересів, зловживання дискрецією, непрозорого використання бюджетних ресурсів або порушення етичних стандартів. Дану процедуру слід відмежовувати від загального контролю за дотриманням законодавства, оскільки контроль здебільшого спрямований на встановлення факту відповідності чи невідповідності поведінки вже наявним вимогам, тоді як ризик-орієнтована процедура має превентивний характер і покликана встановити, де саме порушення може виникнути в майбутньому [4].

Особливу роль у цій процедурі відіграє уповноважений підрозділ або уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції [5]. Функціональна незалежність цього суб'єкта є передумовою об'єктивного оцінювання ризиків, оскільки ризики часто виникають у тих сферах, де управлінський інтерес керівництва може не збігатися з вимогами доброчесності. У системі органів виконавчої влади найбільш ризиковими, як правило, є процедури публічних закупівель, управління державним майном, розподілу бюджетних коштів, надання дозволів, ліцензій, адміністративних послуг, здійснення контрольно-наглядових повноважень, кадрового добору, присвоєння рангів, преміювання, службового просування, притягнення до дисциплінарної відповідальності. У цих сферах комплаєнс має бути процедурно вбудованим у відповідний управлінський процес через розподіл повноважень, документування рішень, колегіальність, перевірку конфлікту інтересів, контроль доступу до інформації, автоматизацію процедур, обґрунтування дискреційних рішень та періодичний моніторинг. Правове значення процедури оцінювання ризиків полягає у тому, що вона формує доказову основу антикорупційної програми органу виконавчої влади.

Етичний комплаєнс в органах виконавчої влади починається з процедури нормативної етизації службової поведінки, що полягає у юридичному закріпленні стандартів належної поведінки державних службовців, доведенні цих стандартів до службовців, включенні їх до системи службових обов'язків та забезпеченні можливості юридичного реагування на їх порушення. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування підтверджують, що етичне регулювання в нашій державі поступово переходить від загальних моральних декларацій до більш конкретизованої службово-правової моделі поведінки [6]. Закон України «Про державну службу» прямо відносить дотримання правил етичної поведінки до основних обов'язків державного службовця. Порушення правил етичної поведінки може бути підставою дисциплінарної відповідальності державного службовця [7]. Етичний комплаєнс

становить частину адміністративно-правового режиму державної служби, оскільки недотримання етичних правил може призвести до службово-правових наслідків. Відповідно, орган виконавчої влади зобов'язаний затвердити або застосовувати відповідні правила, а також забезпечити процедури їх практичної імплементації, приміром, ознайомлення службовців, проведення навчань, консультування щодо етичних дилем, розгляд повідомлень про порушення, документування етичних інцидентів, застосування дисциплінарного реагування. Роль цієї процедури у системі комплаєнсу полягає у формуванні службового середовища, в якому правомірність поведінки оцінюється як за критерієм відсутності кримінального чи адміністративного правопорушення, так і за критерієм відповідності принципам доброчесності, неупередженості, політичної нейтральності, поваги до людини, належного використання службових повноважень та утримання від поведінки, що може підірвати авторитет державної служби.

Однією з ключових процедур правового забезпечення комплаєнсу в органах виконавчої влади слід визнати процедуру забезпечення дотримання антикорупційних заборон та обмежень, зміст якої охоплює комплекс адміністративно-правових вимог, пов'язаних із правовим режимом подарунків, заборонаю або обмеженням сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, недопущенням неправомірної спільної роботи близьких осіб, дотриманням обмежень після припинення виконання функцій держави, а також заборонаю використання службових повноважень чи службового становища у приватних інтересах.

У межах Закону України «Про запобігання корупції» відповідні обмеження функціонують як цілісна система превентивного адміністративно-правового впливу [8]. Процедурна природа вказаної групи комплаєнс-заходів виявляється у послідовному здійсненні низки організаційно-правових дій, до яких належить завчасне інформування державних службовців про зміст установлених заборон і обмежень, виявлення та декларування обставин, що можуть мати значення для застосування таких обмежень, перевірка потенційних випадків підпорядкування або спільної роботи близьких осіб, надання службовцям роз'яснень щодо правомірності прийняття подарунків, фіксація випадків отримання подарунків, які допускаються законом, реагування на встановлені порушення, а також передача відповідної інформації уповноваженим суб'єктам у разі наявності ознак адміністративного чи кримінального правопорушення. Функціональне призначення процедури дотримання антикорупційних обмежень і заборон полягає у встановленні юридичних меж допустимої службової поведінки. Антикорупційні обмеження окреслюють мінімально допустиму правову межу, вихід за яку набуває значення юридично релевантного порушення, здатного притягнути до дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Процедура фінансового контролю є однією з найбільш формалізованих процедур антикорупційного комплаєнсу, яка охоплює подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, перевірку факту подання декларацій, контроль своєчасності подання, логічний та арифметичний контроль, повну перевірку декларацій, моніторинг способу життя у передбачених законом випадках, а також реагування на неподання, несвоєчасне подання або зазначення недостовірних відомостей. Стаття 45 Закону України «Про запобігання корупції» встановлює базовий обов'язок відповідних суб'єктів щорічно подавати декларацію шляхом заповнення на офіційному вебсайті НАЗК [8, 9]. Уповноважений підрозділ має організувати нагадування, методичне інформування, перевірку факту подання декларацій, фіксацію порушень строків, повідомлення НАЗК, а також аналіз типових проблем, які виникають у службовців при виконанні деклараційних обов'язків.

Міжнародні стандарти також розглядають декларування активів, інтересів, подарунків та іншої вигоди як елемент запобігання конфлікту інтересів і корупції. Відповідно до ст. 8 Конвенції ООН проти корупції, держави мають прагнути встановлювати системи, які зобов'язують публічних службовців повідомляти відповідним органам про зовнішню діяльність, зайнятість, інвестиції, активи, істотні подарунки або вигоди, з яких може виникати конфлікт інтересів [10].

Процедура службового реагування, дисциплінарної відповідальності та передачі матеріалів компетентним органам полягає у належній правовій кваліфікації встановленого факту, виборі компетентного суб'єкта реагування, забезпеченні процесуальних гарантій особи, прийнятті обґрунтованого рішення та передачі матеріалів до відповідних органів, якщо виявлені ознаки адміністративного або кримінального правопорушення. Закон України «Про державну службу» передбачає дисциплінарну відповідальність державного службовця за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, порушення правил етичної поведінки та інше порушення службової дисципліни [7]. Процедура реагування має включати фіксацію інформації про можливе порушення, попередній правовий аналіз, визначення, чи належить порушення до дисциплінарної,

адміністративної, кримінальної або іншої юрисдикції, ініціювання дисциплінарного провадження або службової перевірки, витребування пояснень, дослідження доказів, забезпечення неупередженості осіб, які беруть участь у розгляді, прийняття рішення, повідомлення уповноважених органів у разі необхідності, аналіз причин і умов, що сприяли порушенню. При цьому, варто зауважити, що зазначена процедура має відповідати загальним принципам адміністративної процедури, а саме принципам верховенству права, законності, юридичній визначеності, об'єктивності, безсторонності, добросовісності, пропорційності, своєчасності та ефективності [11].

Висновки. Отже, процедури правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу в органах виконавчої влади становлять взаємопов'язану систему адміністративно-правових механізмів, які забезпечують практичну реалізацію вимог добросовісності, неупередженості, прозорості, підзвітності та правомірності службової поведінки. Кожна процедура виконує окрему, але взаємодоповнювальну функцію у загальному механізмі запобігання корупції. Таким чином, процедури правового забезпечення антикорупційного та етичного комплаєнсу є ключовим інструментом трансформації органів виконавчої влади з формально підконтрольних суб'єктів у добросовісні, підзвітні та правомірно організовані інституції публічного управління. Саме через процедурну впорядкованість комплаєнсу досягається реальна дія принципу верховенства права у сфері виконавчої влади, оскільки кожне управлінське рішення має прийматися в межах компетенції та у спосіб, який виключає приватний інтерес, прихований вплив, етичну деформацію та корупційне відхилення від публічного інтересу.

Список використаних джерел:

1. Лупу А. К. Адміністративно-правове забезпечення дотримання антикорупційних обмежень в публічній службі України: дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. К. : ЗУНУ, 2021. 216 с.
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. Офіційний вісник України. 2022 р. № 56. стор. 66. стаття 3272. код акта 112455/2022.
3. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 4.03.2023 № 220. Офіційний вісник України. 2023 р. № 31. стор. 12. стаття 1685. код акта 117261/2023
4. OECD Recommendation of the Council on Public Integrity. OECD/LEGAL/0435, 2017. URL <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435> (дата звернення: 17.01.2026)
5. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2021 № 277/21. Офіційний вісник України. 2021 р. № 57. стор. 387. стаття 3550. код акта 106023/2021.
6. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 № 158. Офіційний вісник України. 2016 р. № 74. стор. 51. стаття 2493. код акта 83183/2016.
7. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. ст.43.
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст.2056.
9. Про затвердження Порядку перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 20.08.2021 № 539/21. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1303-21#Text> (дата звернення: 20.01.2026)
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ від 31.10.2003. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 49.
11. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 15. Ст.50.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.09.2025

Дата публікації: 25.09.2025